

MORGENBLADET

Sex og samtykke

Kulturendring: Om den tradisjonelle seksualmoralen hadde gjort det vanskelig for kvinner å si ja, gjorde den seksuelle revolusjonen det vanskelig for dem å si nei. Foto: Tage Jensen/NTB Scanpix

OVERGREPSDEBATT Skal vi fullføre den seksuelle revolusjonen, må vi finne ord for handlinger som nå havner i en gråson.

Tekst: [Toril Moi](#)
Publisert: 10. oktober 2014 - 11:18

KOMMENTAR

Seksuelle overgrep mot kvinner ved amerikanske universiteter har fått stor oppmerksomhet her i USA i det siste. I september lanserte president Obama og visepresident Biden en stor holdningskampanje med tittelen «It's on us» – «Det er vår jobb» – med Jon Hamm, Don Draper i tv-serien *Mad Men*, som frontfigur.

Kampanjen går ut på å få tilskuere, ikke minst menn, som ser situasjoner som kan utvikle seg til seksuelle overgrep, til å gripe inn før det er for sent.

28. september innførte California en ny lov om seksuelle overgrep på delstatens universiteter. Loven, som går under navnet «Ja betyr ja», innskjerper definisjonen av samtykke. Samtykket må være «bekreftende, bevisst og frivillig», står det i lovteksten. «Bekreftende samtykke» må være til stede gjennom hele aktiviteten og kan trekkes tilbake når som helst. Taushet eller manglende motstand regnes ikke som samtykke. Universiteter som ikke følger denne loven, vil miste statsstøtten.

Loven skal gjelde for universiteter, ikke for rettssystemet. I USA er det nemlig vanlig at college-studenter går til universitetenes klagenemnder med slike saker. Disse nemndene er nå svært kontroversielle. Noen hevder at de er rene sandpåstrørere for menns vold mot kvinner, andre ser dem som snerpete, politisk korrekte politbyråer.

Jo mer jeg ser hvor utrolig forskjellig motpartene oppfatter samme saksforhold, jo mer tror jeg at dette ikke bare handler om enkeltsaker, men om en fundamental kulturendring. Den såkalte seksuelle revolusjonen på 1960-tallet handlet om retten til å utfolde seg seksuelt for både menn og kvinner. Alt på 1970-tallet påpekte mange feminister at

FAKTA

SPRÅK OG OPPMERKSOMHET

Toril Moi skriver månedlig om aktuelle emner i kulturen.

«Akkurat som det finnes grader av frivillighet, finnes det grader av ansvar.»

den nye friheten favoriserte menn. Om den tradisjonelle seksualmoralen hadde gjort det vanskelig for kvinner å si ja, gjorde den seksuelle revolusjonen det vanskelig for dem å si nei. Den nye bølgen av sexdebatt og aktivisme handler nettopp om å fullføre den seksuelle revolusjonen, ved å hamre fast kvinners rett til å unngå enhver form for «sex uten samtykke».

Når vi begynner å se verden på nye måter, trenger vi å finne uttrykk for det nye synet. Det er ikke alltid lett. «Bekreftende samtykke» viser at reformatorene sliter med språket. Både på norsk og engelsk høres «bekreftende samtykke» (*affirmative consent*) en smule underlig ut, for hva er forskjellen på «samtykke» og «bekreftende samtykke»?

At kampen om holdninger er kampen om språket, kommer klart frem i de svært forskjellige reaksjonene på en historie som opprinnelig sto på trykk i Philadelphia Magazine. En kvinnelig student ved Swarthmore College hadde sovnet i samme seng som eks-kjæresten. (De hadde gjort det slutt ikke lenge før.) Hun hadde sagt klart fra at hun ikke ville ha sex. Men litt senere gjennomførte han samleie likevel. Studenten forklarte: «Jeg bare lå der og gjorde ikke noe. Jeg hadde jo alt sagt nei. Jeg var bare trøtt og ville legge meg. Jeg lot ham gjøre seg ferdig. Etterpå ... sovnet jeg.» Seks uker senere anklaget hun mannen for voldtekt.

Spaltisten George Will brukte historien som eksempel på vanvittig politisk korrekthet. Kvinner streber etter offerstatus, hevdet han. Få dager senere hadde 87 000 personer skrevet under på et opprop som forlangte at han måtte få sparken.

Will siterte studentens utsagn uten nærmere kommentarer. Jeg går ut fra at han mente at teksten i seg selv står som et lysende eksempel på en grunnløs påstand om voldtekt. Kanskje han og meningsfellene hans oppfatter saken som soleklar fordi de ikke forstår at vi nå lever i en kultur der mange kvinner – med rette – ikke føler at de har noe spesielt ansvar for å unngå å «friste» menn. Jeg har en venninne som ble voldtatt av en maskert mann midt på høylys dag. Will tenker nok at det er slike overfall som virkelig er voldtekt. Studenten hadde jo frivillig lagt seg til å sove i samme seng. Dessuten forsvarte hun seg jo ikke engang!

Det er lett å finne huller i slike argumenter. Mener Will virkelig at en mann som bare forsyner seg, etter at kvinnen har sagt klart nei, er i sin fulle rett, selv om han ikke bruker makt? Om han virkelig mener det, hva skal kvinner som utsettes for plagsomme tilnærmelser gjøre? Skal de tvinges til å provosere frem vold? Ville det ha vært «bedre» om de to aldri hadde vært kjærester? Will underslår dessuten et vesentlig poeng, nemlig det faktum at kvinnens klage ikke førte frem.

Som den seksuelle revolusjonen på 1960-tallet, fører også denne omveltningen til smerte og en opplevelse av urettferdighet. Voldtekts ofre føler seg overkjørt av administratorer som bare er opptatt av å få statistikken over seksuelle overgrep til å se bra ut. Menn føler seg urettferdig forfulgt og risikerer å få hele livet ødelagt av én løgnaktig eller hevngjerrig kvinne. I USA har mannlige studenter som er blitt utvist på grunn av anklager om seksuelle overgrep, saksøkt universitetene sine på grunn av kjønnsdiskriminering.

Mange feminister står hardt på kravet om at en voldtekt er en voldtekt, uansett hvor lite den minner om den klassiske overfallsforbrytelsen. Men jeg tror vi kan vinne på å skaffe oss et mer nyansert språk for forskjellige former for seksuelle overgrep.

Hva skal vi kalle det kvinnen ved Swarthmore ble utsatt for? Selv om jeg er fundamentalt uenig med George Will, nøler jeg med å kalle det voldtekt. Derimot nøler jeg ikke med å si at hun ble påtvunget samleie, og at jeg ikke ønsker å leve i et samfunn som synes det er helt OK. Men da har jeg jo sagt at det er voldtekt? Hvorfor vil jeg ikke bruke ordet? Én grunn er at noen delstater i USA har en strafferamme på tretti år for voldtekt. Uansett hvor egoistisk og hensynsløs den unge mannen ved Swarthmore var, fortjener han ikke tretti år i fengsel. Men han fortjener heller ikke å slippe helt unna, slik han faktisk gjorde.

Det virker som om Swarthmore bare opererte med to kategorier: voldtekt eller «fullstendig akseptabel seksuell handling». Men en slik enkel motsetning fungerer ikke lenger. Akkurat som det finnes grader av frivillighet, finnes det grader av ansvar. Vi trenger mange, nyanserte måter å snakke om dette på. I USA har noen campuser innført et

begrep om «ufrivillige seksuelle handlinger». California forbyr «sex uten bekreftende samtykke». Dette er ikke akkurat hendige uttrykk, men det er en begynnelse.

Ikke alle tilfeller av ufrivillig sex bør havne i retten. Men det betyr ikke at alternativet bør være ingenting. Bedrifter og andre arbeidsplasser må kunne vise at de har null toleranse for enhver form for sex uten samtykke uten nødvendigvis å ty til rettsapparatet.

Mange seksuelle handlinger havner i en uavklart gråsoner i vår bevissthet. Men kampen for kvinners rett til å si nei krever at vi ikke lar dem bli liggende der. Vi klarer ikke å fullføre den seksuelle revolusjonen om vi ikke blir mer oppmerksomme på nyansene i den andres respons, og flinkere til å innrømme hva vi faktisk ønsker og ikke ønsker. Derfor må vi anstrenge oss for å finne ord for tankene og erfaringene som ligger i den ulne gråsonen vi helst vil glemme. Her kan vi lære av feministene som gjennomlevde den første seksuelle revolusjonen. De kom sammen i små grupper der de nettopp forsøkte å utvikle evnen til å finne ord for erfaringer de aldri før hadde uttrykt. Vi trenger en ny runde med bevisstgjøring.
